

19 OCAK 1988

OSMANLI ARAŞTIRMALARI

I

Neşir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

I

İSTANBUL - 1980

Basım tarihi belirtilmeyen ve Nigâr Anafarta'nın hazırlayıp, basımını Mehmet Kavala'nın sağladığı önemli belgesel eser, Osmanlı-Polonya ilişkilerini ele alan uzun bir çalışmanın ürünüdür. Topkapı Arşivlerinde mevcut 1840'lara kadar uzanan Polonya ile ilgili 317 adet vesika taranıp çevrilerek basılmıştır. Bunların içinde Osmanlıca'dan başka Polonezce belgeler de vardır. Çeviride, yer adlarının tesbiti için Jan Reychman gibi Polonyalı bilim adamlarına başvurulmuştur. Bu titiz çalışma bir isim ve yer adları indeksiyle tamamlanmıştır. Derlemenin ikinci kısmı, belgelerin İngilizce çevirisinden meydana geliyor. Nihayet belgelerin fotokopileri de eserin sonuna eklenmiştir.

1497 yılına ait Boğdan Voyvodası Stefan Mare'dan gelen mektubun çevirisiyle başlayan belgeler koleksiyonu içinde bize çok ilginç gelen ve Osmanlı-Polonya ilişkilerinin bilinmeyen noktalarını aydınlatan ve yanlış bilinen yönlerini yeniden ele almaya yardım edecek olanları vardır. Özellikle Polonya devletinin Çariçe II Catharina ile olan ilişkileri ve Osmanlı devletinin bu konudaki tutumunun bu belgelerden detaylı olarak etüd edilebileceği anlaşılıyor.

Bundan başka 1830 ayaklanmasından sonraki Leh Millî hükümeti ve Osmanlı ilişkilerinin, gene 1848 ayaklanmasından sonra Osmanlı devletinin Polonya ulusalçıları lehinde güttüğü siyasetin ayrıntıları bu konudaki bilgilere önemli bir katkı getirmektedir. Belgeler incelendiğinde, Eflak-Boğdan, Erdel, Kırım Hanlığı gibi imtiyazlı emirliklerle Polonya'nın ilişkileri hakkındaki bilgilerimize yeni boyutlar kazandırmak mümkün olmaktadır.

Osmanlı siyasi tarihinin olduğu kadar, iktisadi tarihinin de bu gibi belgesel çalışmalarla giderek daha iyi öğrenilebileceği Nigâr Anafarta'nın yaptığı bu çalışmadan anlaşılmaktadır.

İlber Ortaylı

Hans Georg Majer, *Zu Uşakizade, seiner Familie und seinem Zeyl-i Şakayık* «Vorstudien zur Geschichte der Ilmiye im Osmanischen Reich», Rudolf Trofenik- München 1978 IV+ 347 s.

H. G. Majer çalışmasına Osmanlı İmparatorluğunda ilmiye sınıfı hakkında yazılan veya bu konuda bilgi elde edilebilecek basılı genel, detaydaki eserler ve neşre dilmeyen historiographik malzemenin tanıtımı ve tenkidıyla başlıyor (s. 1-100).

Bundan sonra Zeyl-i Şakayık yazarı Uşakizade'nin ailesi üzerinde duruyor. Burada bir de Osmanlı cemiyetinde ulema ve vüzerâ için jeneolojik cetveller (şecere) tesbitinin güçlükleri üzerinde durmaktadır. Neticede yararlandığı kaynaklar ve kullanım yöntemlerini açıklayarak bu şecereyi çıkartmıştır (s. 121-Uşakizade, s. 132-

Vardarışeyhizade, s 139-Mutallibzade vs). Bu arada tereke defterlerinden bu ailenin tesbit edilen serveti üzerinde de duruyor. Nitekim bu konuda son zamanlarda yapılan tez çalışmaları yoğunluk kazanmaktadır. Majer'inki bu konuda bir giriş sayılabilir. Müsadereden masun servetlerle ilmiye sınıfının imparatorluğun en zengin gruplarından birini meydana getirdiği biliniyor ve bu konuda derinlemesine araştırmalar gerekmektedir (servetlerin meydana gelişi, birikimi ve kullanımı gibi). Uşakzade Seyyid İbrahim Hasib gibi-Osmanlı ilmiye ricalinin önemli bir üyesinin doğumu, ailesi, eğitimi, karyeri (s. 197-215) ve dost çevresi (s. 216-217) bu çalışmada etraflıca ele alınmakta ve bize Osmanlı âliminin portresi çizilmektedir.

Belirtmek gerekir ki, ilmiye sınıfının anlaşılması ve idari, içtimai, iktisadi, kültürel hayattaki rollerinin kavranması için bu gibi betimsel çalışmaların artması gerekmektedir.

İlber Ortaylı

BALCANICA-Guide to the Polish Archives Relative to the History of the Balkan Countries, Todeusz Walichnowski, Warsaw 1979

Polonya devlet arşivlerindeki bir komisyon tarafından hazırlanan bu rehberde, başlangıçtan 1945'e kadar Polonya arşivlerinde bulunan Balkan ülkeleri ile ilgili vesika koleksiyonlarının yeri, seri numaraları ve içerikleri tanıtılıyor. Böylece Balkan ülkeleri ve Polonya ilişkilerini araştırmak isteyen tarihçiler için pratik ve derli toplu bir arşiv kılavuzu meydana getirilmiştir. Gerek Osmanlı İmparatorluğu, gerekse Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili hayli zengin belge koleksiyonları olduğu görülüyor ve bunların içerik tanıtımı da yapılıyor. Bizde de henüz tasnifi bile tamamlanmayan Hariciye Arşivimizin hiç değilse böyle tanıtıcı bir kılavuzunun hazırlanmasını temenni ederiz.

İlber Ortaylı